

לשוננו לעם

עורך: משה פלורנטין

מתוך

כרך נו, תשס"ז

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

■ ■ ■ ביקור ראש הממשלה באקדמיה ללשון ■ ■ ■

דברי ראש הממשלה מר אהוד אולמרט

שר המדע, הטכנולוגיה, התרבות והספורט, השר אופיר פינס,
נשיא האקדמיה ללשון, פרופסור משה בר-אשר,
סגן נשיא האקדמיה, פרופסור אברהם טל,
חברי האקדמיה,
עובדי האקדמיה היקרים,

אני מודה לכם על ההזמנה ושמח להיות היום אורחה של האקדמיה ללשון העברית. המוסד הזה, היכלה של שפתנו, אוצר ואוגר, מעבד ומחבר את מכמניה ורבידה של העברית הקדומה, החדשה והמתחדשת. משורשי העמוקים של העץ העתיק ומגזעו העב אתם מצמיחים נטיות חדשות וענפים רעננים על פי צרכי הזמן שלעולם איננו שוקט על שמריו.

על מלאכה קדושה זו אמר פעם משוררנו הלאומי חיים נחמן ביאליק: "מציאותו של רכוש לשוני בלבד, אפילו מרובה ביותר, איננה מספקת עדיין, אלא הוא טעון הפיכה והפיכה, תנועה שאיננה פוסקת ומחזור תמידי בחיים; תנועה זו שעל ידה נברא המלאך הנאמן ביותר של הלשון – השגרה".

ראויה אפוא האקדמיה ללשון לשבח רב על עבודת המחקר, הליקוט והאיסוף השקדנית, המעשירה ומשמרת את רכושה הלשוני של האומה. פרי ההילולים של העבודה הגדולה, הכוללת גם "ארכאולוגיה לשונית", הוא מפעל המילון ההיסטורי ללשון העברית. באותה מידה ראויה האקדמיה לשבח על המאמץ היצירתי המתמיד להנחיל לשפה העברית מושגים ומונחים חדשים ולהטמיעם בשגרת הלשון.

בקרב הקהל הנכבד הזה אני פטור כמדומני מן הצורך לדבר על חשיבותה של השפה העברית כיסוד היסודות של תרבותנו ומורשתנו וכעמוד התווך בבניין תחייתנו הלאומית. רבים מאבות התנועה הציונית, ממייסדיה ומחלוציה היו קנאים ללשון העברית. מורים, מחנכים ומדריכים מעולים ראו בהנחלת הלשון שליחות. השפה בפייהם ובעטם של חניכי תנועות הנוער הציוני בחוץ לארץ ושל תלמידי רשת בתי הספר "תרבות" בגולה, כמו שפתם של בוגרי הגימנסיות כאן בארץ ישראל, הייתה צחה ומלוטשת. ראשי הממשלה הראשונים של מדינת ישראל ראו צורך לקבוע הלכות לשוניות. דוד בן-גוריון חייב עובדי מדינה בפקידות הבכירה, בשירות החוץ ובפיקוד הצבאי להמיר שמות לועזיים בשמות

עבריים. אפילו נבחרת הכדורגל שיצאה למשחק נגד רוסיה באמצע שנות החמישים חויבה בכך: השוער חודרוב הפך להוד, החלוץ סטלמך הפך לפלד, הקשר רצבי הפך לרצה-בי וכן הלאה. כיום ניכרת לצערי מגמה הפוכה, וזוגות צעירים לא מעטים בוחרים לקרוא לילדיהם בשמות זרים חסרי פשר ומקור עברי (בן-גוריון גם גזר משום מה כליה על המילה **את**, וטוב שלא עלה בידו). ראש הממשלה השני משה שרת הקפיד על קוצו של פסיק ועל הגייה נכונה של כל עיצור (לי אישית אין יומרות מרחיקות לכת כאלה). ראש הממשלה שרון הקפיד לפתוח בכל הזדמנות את המילון ואת התנ"ך כדי לבחון את הגייתו הנכונה של כל מילה. מנהיגי "המדינה בדרך" ובני זמנם היו מכונייה של הספרות העברית החדשה, השירה, הזמר, שפת הנאום, השידור והעיתונות. לא מכבר הלך לעולמו בגיל מופלג אחד מהבולטים באישי אותו הדור, יצחק בן-אהרן. לא נמנתי מעולם עם מחנהו הרעיוני, אך ששתי להישפט בחרב לשונו החדה, המהוקצעת, ולו רק כדי לחוש את מגעה, את אבחתה, לשמוע את ברק קולה באוזניי.

משאת נפשם של ראשונים, כפי שביטא זאת ביאליק, הייתה הפיכתה של העברית מאוצר לשוני לשגרה, כלומר לשפה השגורה בפי כול. והעברית אמנם ניצחה. יש לנו ספרות עברית מפוארת, כמעין המתגבר, סופרים ומשוררים היוצרים מאבני השפה שלנו תבניות אֶמֶן המענגות את הלב ואת הנפש. אולם עם כל הכבוד לביאליק, דווקא על דמותה של שגרת הלשון בימינו אני מצר, על שפת הדיבור ועל שפת הבידור, ספוגות סיגי הלעז, אשר לא תואר להן ולא הדר.

צר לי לומר זאת, אך הרחוב הישראלי אינו נוהג כבוד בשפתו העברית. יש בינינו כאלה שהעברית בפייהם נשמעת תכופות עילגת, דלה וקלוקלת, שזורה מילים וביטויים זרים הצורמים את האוזן. שלטי חוצות, אתרי בילוי, מרכזי קניות וחלונות ראווה סוגדים ללעז ומשקפים אי-כבוד והתבטלות עצמית בפני כל אפנה חיצונית חולפת ובפני זוהר כוזב של כל אופרת סבון זולה. שפת הפרסום המסחרי היא שפת הכרסום בכל מה שנותר מן העברית. הנגע פשה אפילו בין שומרי חומותיה לשעבר של השפה העברית: לא מעט משדרני הרדיו והטלוויזיה אינם מקפידים עוד על צחות הלשון.

ועל לשון תקינה. המדרון תלול ואין עוצר. בשיבה מיוחדת של הכנסת אשתקד לכבוד השפה העברית קבל ראש הממשלה הקודם אריאל שרון בצדק על רשתות שידורי הכבלים בישראל, שאימצו להן משום מה שמות לועזיים חסרי חן כ"הוט" ו"יס". זו החמצה, וחבל.

העברית חשובה ויקרה ללבנו מכדי שנוותר. אם לא נפעל במרץ רב נגד המגמה המסוכנת ונגד שטף הלעז האוכל כל חלקה טובה בלשון הדיבור – המצב עוד יחמיר. האקדמיה הזאת היא מעוז הלשון, היא חייבת להיות מקור ההשראה. אך המשימה מוטלת בעיקרה על ההורים, על המורים ועל מערכת החינוך בכלל, על רשות השידור ועל תחנות השידור, כי הם המשפיעים ביותר על תרבות הדיבור.

אל מול הבידור הקל ותרבות הצריכה יש לטפח ולעודד קריאת ספרות עברית יפה, לפתח עושר לשוני בגיל צעיר, ואפילו בגיל הרך, להקנות לילדים ולבני הנוער הרגלי קריאה וגאווה בלשונם ובמורשתם.

דגש מיוחד יש לשים על לימודי התנ"ך. ספר הספרים הוא אוצר בלום של שירה, של פיוט ושל עושר לשוני בלתי נדלה, ללא אח ורע, שיא יצירת הרוח האנושית. עולם ומלואו מקדש את התנ"ך ורואה בו מעיין אמונה, מוסר וצדק. רק אלינו, אל דוברי העברית, מדבר התנ"ך בלשון המקור. שום תרגום איננו יכול אפילו להתקרב לעצמת הביטוי הראשונית, המקורית, של לשון המקרא. את ישעיהו, את ירמיהו, את יחזקאל, את מיכה, את עמוס ואת יואל ואת כל שאר נביאי ישראל רק אנחנו – דוברי העברית ואוהבי העברית – יכולים לקרוא ולהבין באמת. רק לנו ניתנה הזכות הבלעדית לחוש ולספוג עד תום את חוויית הקריאה בתנ"ך ולהתעלות אל פסגת הר סיני ולקבל את התורה מפי השכינה עצמה בכל פעם מחדש. השיבה אל התנ"ך היא חזרה אל שורשי השפה, הזהות, האמונה והזכות המחברים אותנו אל נוף המולדת ואל הזיכרון ההיסטורי המשותף שהביא את כולנו לכאן מארבע קצוות תבל.

אני מודה לכם על הכבוד, על העונג ועל קורת הרוח שהענקתם לי בביקורי כאן ומברך אתכם על מלאכת הקודש הנעשית באקדמיה למען ביצורה וחיוזקה של השפה העברית. יישר כוח!